

ZA STARŠICH
A DŽĚĆI
FÜR ELTERN
UND KINDER

Lutki

1 2011

WOBSAH

ZA STARŠICH

Z hudžbu do swěta!	3
Žiwa folklora	6
Rěčny test za dwulětne džéći	8

ZA DŽĚĆI

Witko za kulisami SLA	9
Twarimy sej hudźbne instrumenty	12
Wulět zwěrjatow	14
Hróńčko za najmjeńšich	15
Komu su sněhowki	16

FÜR ELTERN

Bretter, die die Welt bedeuten!	17
Sorbische Volksinstrumente	20
Mein kleines Wörterbuch – Mój słowničk	22
Informationen	23

IMPRESUM

LUTKI – 10. lětnik
10. Jahrgang
wuchadźa 4 króć wob lěto
erscheint vierteljährlich
Cyłkownie zhotowjenje
Herstellung
Domowina – Zwjazk Łužiskich
Serbow z. t., Rěčny centrum WITAJ
Domowina – Bund Lausitzer
Sorben e. V., WITAJ-Sprachzentrum

Spěchowane wot Założby za serbski
lud, kotař dóstawa lětnje příražki
Zwjazka, Swobodneho stata
Sakskeje a Kraja Braniborskeje. /
Gefördert durch die Stiftung
für das sorbische Volk, die jährlich
Zuwendungen des Bundes,
des Freistaates Sachsen und des
Landes Brandenburg erhält.
Hłowna zamołwita
Verantwortliche Redakteurin
Silwija Wjeńcyna,
tel. 03591/550418

Wuhotowanje · Gestaltung
Jadwiga Wajdlichec
Fota · Bilder
SLA (str. 3, 4); RCW (titul, str. 5, 6, 7,
9, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19)
S. Rječcyna (str. 20, 21)
Ilustracije · Illustrationen
Martina Gollnick
Ćišć a wjazanje · Druck u. Bindung
meindruckportal.de
Saxoprint GmbH

Z hudźbu do swěta!

Na swěće njeje skoro ničo zajimawšeho hač hudźbne džiwadło. Tam zetkawa so swět a z hudźbu pućuješ do swěta. Tola prjedy hač je tak daloko – maš před sobu dołhi puć.

Jónu příńdze wopytowar do džiwadła a wopraša so wrotarja: „Kak příńdu na jewišćo?“ Na to wón wotmołwi: „Zwučować, zwučować, zwučować.“ A tak tež woprawdže je. Ze zažnych džěćacych lět wjetšina wumělców zwučuje, zwučuje a zwučuje. Hdyž sy pilny był, směš po někak jednym lěče přeni raz před publikumom hrać. A tutón pření wustup je najhusćišo rozsudny za cyłe žiwjenje. Mi je so tak zalubiło, zo sej žiwjenje bjez wumělstwa scyla wjace přestajalić njemóžu. To pak dale rěka: zwučować, zwučować, zwučować. Hdyž sy wšitko derje nazwučował, směš na jewišcach swěta hrać. Tež za mnje bě hudźba puć do swěta. Sym hižo po wšém swěće hudžiła, nimo Awstralskeje.

To je citat Mileny Vettraino, intendantki Serbskeho ludowego ansambla (SLA). Wo jeje džěle a dalších planach za přichod je so Silwija Wjeńcyna z njej rozmořwiała:

Wuznam dorosta

Džěći su publikum přichoda, potajkim za nas wažna cilowa skupina. Tohodla chcemy jim džělo ansambla předstajić a zajim za naš dom a naše džělo zbudžić. Myslu pak tež na wumělski dorost Serbskeho ludowego ansambla. A runje tu so zawodne słowa wopodstatnjeja. Ze zwučowanjom dyrbiš zahe dosć započinać. Rejwar, kiž chce so pozdžišo z powołanskim rejwarjom stać, čini hižo z třomi lětami přenje rejwanske kroki. Hudźbnik, na příklad husler, měl ze

štýrjomí abo pjeć lětami hudžić započeć. Hakle po něhdźe džesać lětach intensiwnego zwučowanja hodži so wo profesjonalnych započatkach rěčeć. Wažne pak je, zo njesmě zwučowanje jenož chutne džělo być, ale tež wjeselo.

Z džěćimi rejować

Widźu wosebje dobre móžnosće, džěći z rejemi zahorić. Tuž wabimy wokomiknje zaměrnje za našu džěćacu rejwansku skupinu „Łužičanku“, kotruž chcemy z rejwar-

ku Christine Richter na čole zaso wožiwić. Zwučować chcemy w dwémaj skupinomaj, a to w předšulskej starobje (4 do 6 lét) a wot sydom lét hač do młodžinskeje staroby. Jako měsačny přinošk zběramy 10,00 €. Tuchwilu zwěscímy z naprašníkami, kotry džeń je starším a džěćom za zwučowanje najpřihódniši. Jeli so Waše džěćo za rejwanje zajimuje, přizjewće je pola nas pod telefoniskim čísłom 035 91 / 35 81 10.

Młodži hudźbnicy

Dale mamy wulki zajim na tym, pola nas w domje wutworić skupinu młodych hudźbnikow abo młodžinski komorný orchester. Tak planujemy lětsa w meji wosebity projekt, za kotryž hišće dalších młodych hudźbnikow pytamy. Ideja za projektasta lóni na mytowanskim koncerće wubědżowanja młodych hudźbnych talentow, kiž je Założba za serbski lud zarjadowała. Mytowanych hudźbnikow dale spěchujemy z kónctydženskim intensivnym zwučowanjom, na kotrymž woni tu pola nas w domje přenocuja, a wuhotujemy z nimi koncert k 150. posmjertnym narodninam Bjarnata Krawca. Za tutón projekt

nasta nowa kompozicja „In memorial Bjarnat Krawc“, kotruž chcemy z hudźbnikami nazwučować. Wuslědk projektu móžeće 15. meje 2011 na koncerće Zwiazka serbskich spěwarskich towarzstwow (ZSST) na žurli Němsko-serbskeho ludoweho džiwadla dožiwić.

Młody techniski dorost

Džěćom ma so na mnohostronske wašnje skutkowanje SLA předstajić. Wosebje ze staršimi šulerjemi, něhdze wot 7. lětnika, chcemy projekty přewjesć, hdjež zeznamjenje so ze zwukowej techniku a swěcu. Na projektowych dnjach, za kotrež budžemy w medijach a šulach wabić, dóstanu šulerjo tež šeroki dohlad do džěla za jewišcom, do šwalčernje, wuhotowanja jewišča a jewišćoweje techniki, dekoracije, bliđarnje.

Hiphop-skupina

Chcemy wězo tež formy načasneje młodžinskeje hudźby w serbskej rěci spěchować. Tohodla poskićamy wot přichodneho šulskeho lěta we wobłuku hudźbneje akademije, kotař ma so w našim domje profiliować, modernu rejwansku skupinu za

młodostnych. Wona budźe so pod nawodom Clemensa Eckerta jónu wob tydžeń wosebje z hiphopom zaběrać.

SLA – serbska folklora?

Serbski ludowy ansambl so wuwiwaše ze serbskeje folklory, a tute korjenje chcemy tež w dalšim wuwiću wobkedać. Mam za wažne, zo zachowamy naše tradicije a wosebje tež serbsku narodnu drastu, kiž su so přeco zaso tež přeważne tradicionalne programy w repertoriu, kaž na příklad lětuši wječorný ptačokwasny program.

Ale SLA njewučini jenož folklora, ale tež ludowe wumě́stwo. Na dwoje wašnje

čujemy so jako jónkrótné hudźbne džiwadło: čerpamy z wulkeje bohatosće dwurěčnosće a ze šerokeho fundusa najwšelakorišich wumě́skich žanrow. Do toho liču na příklad tež duchownu hudźbu, kaž psalmy a rekwiemys, klasiku, eksperimentelu a zabawnu hudźbu abo modernu. Rjad serbskich hudźbnych twórbow leži w archiwach a hišće njeje wotkryty. Tak chcu so w bliskim času wosebje njeznatym twórbam Bjarnata Krawca wěnować.

Što je zajimawše hač hudźbne džiwadło?

To so prašach, jako je so mi wuvedomiło, kajku bohatosć w ansamblu mamy. Zwisk mjez hudźbu a džiwadłom, kaž to na příklad na ptačokwasnych programach pokazamy, chcū dale wutworjeć. Nowostka při tym budźe projekt z Gabrielu Mariju Šmajdžinej, kotař nas w tym zmysle podpěruje.

Podpěra lajskim skupinam

Za jara wažnu mam podpěru lajskim skupinam. Tak poskiúujemy naše rumnosće za zwučowanja, přistajeni SLA nawjeduja lajske skupiny wumě́sce, solisca lajske chóry podpěraja a planujemy zhromadne projekty. W přichodźe budźemy w hodownym času wobstajne ororij „Zyma“ předstajeć a jón stajnje z druhimaj chóromaj nazwučować. Ale tež druhe projekty, kaž na příklad w nazymje zarjadowanie ZSST k 80. posmjertnym narodninam Jana Bulanka, podpěrujemy z našim chórom.

Zarjadowanja za džěci w nalęću

Z loňšeho lěta smy zarjadowanja za swójby do našeho programu přiwalí. Rjad swójbnych popołdnjow chcemy tež w přichodźe dale wjesć a to:

→ **20.03.2011 w 16.00 hodź.**
program za swójby „**MYŠKA
W MRÓCELACH**“ na žurli SLA

→ **27.03.2011 w 16.00 hodź.**
**PŘEDSTAJENJE TASTOWYCH
INSTRUMENTOW** w awli Schilleroweho gymnazija

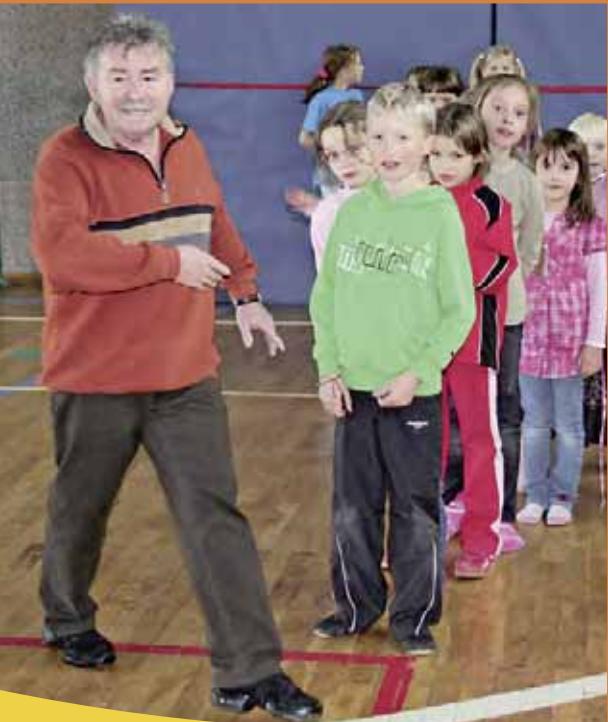
→ **01.05.2011 w 16.00 hodź.**
PŘEDSTAJENJE REJOW
na žurli SLA

Žiwa folklora

Dieter Wendisch je w Hornjej a Delnjej Łužicy znaty rejwar a choreograf. Wosebje kubłanje dorosta leži jemu na wutrobje. Na probje rejwanskeje skupiny Serbskeje zakładneje šule Pančicy-Kukow powědaše wón redakcji Lutkow wo swojim dźele.

Móžeće skrótka něšto k swojemu powołanskemu wuwiću prajić?

Z dwaceći lětami sym 1964 w Serbskim ludowym ansamblu jako rejwar dźełać započinał. W tutym času sym swoju domiznu w serbskej folklorje namakał. 1993 so zesamostatnich a założich rejwanske studijo Wendisch. Jako potom w lěće 2008 z hospodarskich přičin GmbH wutworich, namakach w mojej dźowce Constanzy hódnu partnerku.

Dźěłataj jenož w studiju?

Ně, nimo wśdneho poskitka w studiju podpřerujemoj wobstajnje projekty z dźěćimi w šulach, hortach a na zarjadowanach. W dźěłarničkach nazwučujemoj z dźěćimi reje k wěstym temam kaž na př. bajki, powěsće, serbska folklora.

Tež někotre skupiny zwonka studija nawjedujemoj. Tak nawjeduju rejwarjow mjez druhim hižo wot lěta 1996 tu na Pančičanskej zakładnej šuli, dźělam jako choreograf Smjerdźečanskeje rejwanskeje skupiny a Rejwanskeho ansambla „Přečelstwo“ w Choćebuzu. W Delnjej Łužicy nawjeduju nimo toho dalekubłanske kursy k temje „Serbska folkora“.

Wotpowěduje serbska folkora scyla našemu časej?

Serbska folkloru njeje za mnje ničo muzealnego. Wona je žiwa w tym, zo so dale wuwiwa a nowe, moderne motiwы zapřija. Program je za publikum potom awtentiski, hdyz wosebitosće regiona špiheluje a žiwenje akterow zwobraznja. Skupina z Błótow změje wotpowědnje swojej krajinje, charakterej ludzi a drasće hinašu choreografiju hač skupina ze Smjerdźaceje. Kózda narodna draſta ma ze swojimi wosebitosćemi wuskutk na rejwanski pohib.

Kotru rólu hraje při tym nałożowanje serbštiny?

Wjacerěčnosć wobhladuju jako wulke bohatstwo, kiž dyrbi so spěchowač. Kultura jednoho ludu je wusko zwjazana z rěcu. Serbskorěčny ma

intensiwniše začuća a nazhonjenja ze serbskjej kulturu hač němskorěčny. Jedyn serbski folklorny ansambl njehodži so po mojim měnjenju něhdže w Drježdžanach z Němcami natwarić.

Džělaće tež z džěćimi w przedšulskej starobje?

Runje tu w Pančicach-Kukowje sym w posledních lětach tež přeco něhdže pjeć do šesc džěći przedšulskeje staroby w skupinje měł. Lětsa tomu bohužel tak nijeje. Džěći dyrbja zawěścena dla hižo w šuli přizjewjene być, hdyž chcedža so na tutym šulskim poskitku wobdzěleć. Je wažne, zo džěći tak zahe kaž móžno z rejwanjom započinaja. W Pančicach chodži tuchwilu 17 šulerjow 1. do 4. lětnika na rejwanje a w Smjerdźacej nawjeduju trī skupiny w starobje 3. do 5. lětnika.

Čehodla je wažne, zo džěći hižo w zažnej starobje rejować wuknu?

Sym nazhonił, zo su nimale wšitke džěći, kiž su w předšulskej starobje abo w 1. lětniku rejować započinali to hač do kónca 4. lětnika dale wjedli. Wjetšinu zetkam pozdžišo jako rejwarjow w lajskich rejwanskich skupinach zaso. Tak je mi na příklad rejwar znaty, kiž je před 15 lětami tu w Pančicach z 8 lětami započał rejować. Wón je po 4. lětniku na mój pokiw w džěćacej skupinje „Łužičanka“ Serbskeho ludowego ansambla skutkował a je džensa hišće aktiwny we Wudworskim wjesnym ansamblu. Runje za wobstaće našich lajskich skupin je wažne, zo maja džěći hižo w zažnej starobje přistup k serbskjej folklorje. Je lědma štó, kiž by pozdžišo jako młodostny w folklornej skupinje rejować započinał.

Rěčny test za dwulětne serbske džěći

Eksistuju najwšelakoriše testy k wobkedžbowanju wuwića džěći, přez kotrež hodža so wuwićowe zastatki a njeregularnosće wotkryć. Winowatostne su mjez druhim tak mjenowane U-přepytowanja, kiž lěkarjo we wěstych starobnych wotrézkach kóždeho džěsća přewjeduja.

SBE-2-KT

K U7-přepytowanju dwulětnych džěći w starobje 21 do 24 měsacow staj wědomostníkaj Mnichowskeho uniwersitneho klinika Wolfgang von Suchodoletz a Steffi Sachse wuwiłoj krótki test z mjenom SBE-2-KT (**Sprachbeurteilung 2-Jähriger, Kurztest**).¹ Z jeho pomocu móža starši sami ewentualne zastatki rěčneho wuwića (Sprachentwicklungsverzögerung) swojich němsce wotrosćacych džěci zwěšćic. Na iniciativu awtorow je so wony, dokladnje pruwowany test do wjace hač 20 dalších rěčow přełožili, mjez druhim tež do hornjoserbštiny. Serbska wersija SBE-2-KT je přistupna na internetowej stronje www.kjp.med.uni-muenchen.de/sprachstoerungen/sbe2kt_fremd.php. Nimo toho je ju Rěčny centrum WITAJ z wobšernišim komentarom wšitkim pěstowarnjam poskićił. Tak móža sej starši předlohu testa tež wot serbskich kublarkow swojich džěci wuprośyć.

Nałożowanje

Test wobsteji ze serbsko- a němskorěčneje lisćiny 57 předpodatych słowow. Starzej nakřížikujetaj w formularje słowa, wo kótrychž wěstaj, zo jich dwulětne džěco tute hižo samostatnje aktiwnje wužiwa – pak serbsce abo němsce. Jeli džěco město podatych wurazow synomy wužiwa kaž na příklad *micka* abo *mica* město *kóčka*, so tute sobu do formulara zapisaja. Jenož džěsćowske zwuraznjenja kaž na příklad *miaw* město *kóčka* so njehódnoća. Na kóncu zliči so mnóstwo nakřížikowanych słowow, kiž džěco pak serbske, pak němsce wužiwa. Za

wupjelnjenje testa je zwjetša mjenje hač 5 mjeńšin trébných.

Konsekwenzy wotpowědnje wuslědkej

Jeli wužiwa 21 do 22 měsacow stare džěco mjenje hač 13 abo 23 do 24 měsacow stare džěco mjenje hač 19 w formularje předpodatych zapřjećow, móže so z toho wuchadźeć, zo ma džěco rěčnowuwićowy zastatk – zo zastopnuje so jako pózdnje rěčace (t. mj. *late talker*). W tajkim padže so doporuča, so na lěkarja abo lěkarku wobroćić. Wón/wona móže potom dalše, specifiske přepytowanje přewjesć a wosebite spěchowanje, na př. logopedisku terapiju, namjetować. Husto pak so tež prawy nawod starších k rěč spěchowacemu zadžerženju jako efektiwna a dosahaca pomoc wopokazuje. Přetož rěčne wuwićowe zastatki njerunaja so jedyn druhemu.

Na zakładźe přepytowanjow so zwěšći, zo něhdźe třećina wšitkich pózdnje rěčacych džěci swój rěčny zastatk bjez wosebitemo spěchowanja w běhu jednoho lěta nachwata. Pola dalšeje třećiny hodža so po jednym lěče hišće dželne a pola hišće dalšeje třećiny jasne podprerězne rěčne wukony zwěšćic. W zašulowanskej starobje ma tójšto něhdysich pózdnje rěčacych džěci hišće wěste rěčne słabosće. Tuž doporučujemy, na přenje znamjenja wuwićowych zastatkow sčasom reagować a tak zahe ewentualnym wjetšim škodam zadžewać.

Jadwiga Kaulfürstowa

¹www.kjp.med.uni-muenchen.de/sprachstoerungen/SBE-2-KT.php

ZA DŽĚĆI
FÜR KINDER

Witko za kulisami SLA

Witko je sej rjany program za džěći wobhladať.

Znaješ figuru, kiž na foće
widžiš? Haj, wězo. To je
zmiječk Paliwak!
Jeho sy w januarje
na jewišću widžał.

Musical wo zmiječku
hraje Serbski ludowy ansambl.
Štó abo što je Serbski ludowy
ansambl, so prašeš? Witko je
to za tebje wuslědžił:

Serbski ludowy
ansambl ma swój
dom w Budyšinie,
njedaloko naku-
powanskoho cen-
tera na Žitnych
wikach.

W ansamblu je wulka
žurla. Tam pokazuja
wuměłcy Serbskeho
ludoweho ansambla
huscišo swoje programy.
Wuměłcy, to su spěwarjo,
rejwarjo a hudźbnicy.

Serbski ludowy ansambl ma tež orchester. Někotři hudźbnicy hraja tež w małej skupince na starych serbskich instrumentach. Tute móžeš sej na stronje 20 na foće wobhladać.

Spěwarjo přihotuja so na koncerty we wosebitej rumnosći. Tam steji klawěr a na małych podiumach su stólčki za chórowych člonow.

Rejwarjo zwučuja swoje reje na baletowej žurli. Na sčenach wisaja kulke špihele. Tak móže so kózdy rejwar sam při probach wobkedźbować a swoje pohiby korigować.

Zo bychu so publikumaj programy lubili, staraja so šwalče wo wotpowědnú garderobu, technikarjo wo swěcu a zwuk, wuhotowarjo jewišća wo kulisy a podesty. Hišće mnoho dalších dźělow so w ansamblu wukonjeja a za wšitko je nawodnica Milena Vettraino zamołówita, kotaž tež tebje rady jónu na program Serbskeho ludowego ansambla wita.

Twarimy sej hudźbne

Hudźbne instrumenty móžeš lochce sam paslić. Wśitke materialije za to namakaš pola sebje doma. Snadź natwariš sej cyły orchester, zo by zhromadnje z druhimi dźecimi hudził.

GUMIJOWA CYTERA

Načehń někotre gumije wokoło sudobja. To móže być mały kartonk, blachowa tyzka, škla, hornc abo něšto podobne. Nětko móžeš na gumijach cybać. To super klinči, nic wérno?

BLEŠOWA TRUBA

Trjebaš jenož někotre prózdne bleše a wodu. Napjelń bleše rozdżelnje wysoko z wodu. Hač budźe zwuk wysoki abo hłuboki, zaleži na wulkosći bleše a na mnóstwje wody w njej. Skulojć hubje a duj powětr direktnje do bleše. Trub wotměnjejo raz do jedneje, raz do druheje bleše a sptytaj melodiju zahrać.

WODOWA HUDŹBA

Z wosom někak jenak wulkimi škleńciami blešemi móžeš sej prima instrument natwarić. Napjelń bleše rozdżelnje wysoko z wodu. Powěsn je ze šnóru na hałuzu abo kij. Nětko trjebaš hišće łączic abo drjewjany kiješk, kiž ma na jednej stronje parličku. A hižo móžeš na bleśach kaž na ksylofonje hrać.

KWIČACY BALONK

Naduj balonk. Rozcéhń balonkowu dźerkę tak, zo powětr pomału z balonka duje. Hdyž jón wšelako šěroko rozcéhnieš, nastanu rozdżelné zwuki. To klinči jara wjesele.

instrumenty

ŠČERKOTAWKA

Pytaj sej prízdne sudobja kaž na příklad tyzku z blacha abo plasty, plastikowu blešu, nopašk abo papjercowu rólu. Do sudobjow zesypaj suchi hroch, buny, čočki, rajs, symješka abo parlički. Potom zalěp wšitke džérki z lěpjacym bantom. Wjetše džéry woblěp z papjercom. Nětko maš ščerkotawki, kotrež móžeš mócnje třasć a tak wulku haru činić abo takt k spěwej bić.

ŠČERKOTAWKA Z KRÓNKOW

Trjebaš 12–14 krónkow (Kronkorken), 7–8 drjewjanych kulkow, grót a drjewjany kiješk. Poproš dorosćeneho, zo by či dosrjedz krónkow džérku nawjerćał. Krónki nawleč wotměnjejo z kulkami na grót a to tak, zo ležitej stajnje dwě krónce ze začinjenej stronu na sebi mjez kulkomaj. Hdyž je rjećaz

dołhi dosć, přizwajaz jón na woběmaj kóncomaj při drjewjanym kiješku. Hotowa je ščerkotawka!

BUBON

Trjebaš sudobjo kaž na příklad pudingowy nopašk, blachowu tyzku abo plastikowu škul. Wotewrjenu stronu sudobja zalěp z papjercem. Z kiješkom abo drjewjanej ķicu móžeš nětko na papjercu takt spěwa klepać. Móžeš pak tež wo delni džél sudobja bić. Potom dóstanješ wšelakej zwukaj.

Twoje instrumenty móžeš sej pomolować abo barbnje woblěpić, zo njebychu jenož rjenje klinčeli, ale tež rjenje wupadali. Wjele wjesela při twarjenju a hudženju!

Žórta: www.labbe.de, www.kidsweb.de

Wulět zwěrjatow

Dorosćeny předčita stawiznu, džěčo kleska na wotpowědnych městnach złóžki zwěrječich mjenow:

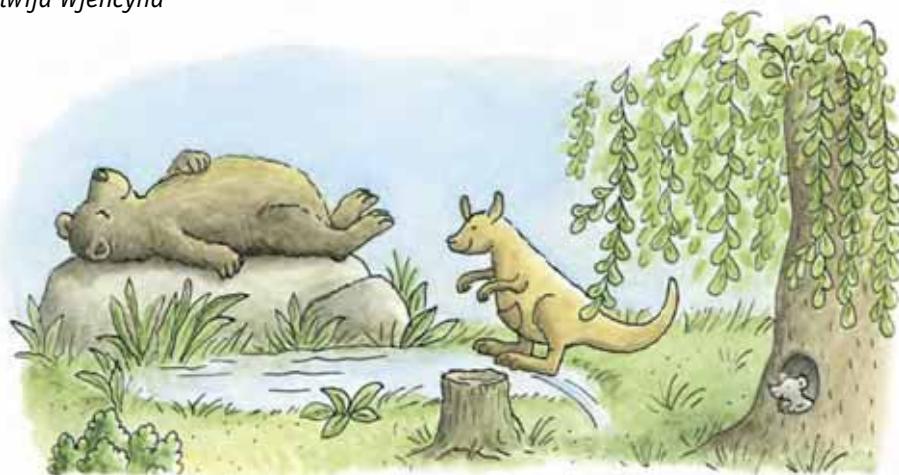
BAR-ZASPANC jónu na koleni, přestawka a dwójce do rukow placnyć

KENGURU-HIŽOTU trójce na koleni a trójce do rukow placnyć

MYŠKA-SPĚŠNA dwójce na koleni a dwójce do rukow placnyć

Zwěrjata chcedža džensa pućować a zetkaja so při lěsnym haće. Jako přeni přińdže cyle pomału tołsty **BAR-ZASPANC**. Za nim skaka wćipnje do swěta hladajo **KENGURU-HIŽOTU**. Jako poslednja přiskakota **MYŠKA-SPĚŠNA** a so praša: „Dokal džensa póńdžemy?“ **BAR-ZASPANC** stupa wot jedneje nohi na druhu a přemysluje. **KENGURU-HIŽOTU** skaka w kole a woła: „Ja wěm! Ja wěm!“ **MYŠKA-SPĚŠNA** běži za nim a ma tež ideju: „Póńdžemy na Kopcy.“ „Och, na horu so mi nochcze“, bórči **BAR-ZASPANC**, „to je tola napinace“. „Ja wěm! Póńdžemy do Lipja“, praji **KENGURU-HIŽOTU**. „Božedla!“, woła **MYŠKA-SPĚŠNA**, „tam bydli hłódna kóčka. Boju so, zo mje šlapnje!“ **BAR-ZASPANC** namjetuje: „Chcemy tu při Handrikec haće wostać?“ „Ow, haj tu so mi lubi“, praji **KENGURU-HIŽOTU** a skaka přez zdónki a kerki. **MYŠKA-SPĚŠNA** schowa so do małeje jamy pod wjerbu a **BAR-ZASPANC** lehnje so na kamjeń do słonca a spi. Tak su wšitcy třo spokojom.

Silwija Wjeńcyna

Hdyž leží češenek před Wami (po kupanju abo pjeluškowanju),
móžeče slědowace hrónčko wužić:

Mać (abo tež nan) powěda hrónčko a wuwjedže wotpowědne pohiby.

Džensa mała husańca

(z porstomaj po ruce džesća horje k ramjenju pućować)

je sej z jejka wulězła.

Lěze sama po rěblu

horje cyle pomału.

Klink, klink, „Halo“, wołam će: (wo wuchu džesća cybać)

„njej‘ tu nichtó we domje?“

Wuško twoje móličke,

jara derje słysi mje.

Wćipna sym ja husańca, (džesću ličko majkać)

zalězu do mjezwōča.

Majkam ličko móličke,

ow, kak rjane hladke je.

Sunu po nim dele so, (džesću wokoło hubki majkać)

hubku tebi majkajo.

„Witaj, lube džěčatko,

nochceš na mnje posmjeć so?“

Nósk nad hubku mały maś, (džesću hubku na nós dać)

na njón rady hubku wzaś,

wóćce małej kukatej, (džesću pomału z porstom před wočomaj

tam a sem machać, tak zo z wočomaj pohib scěhuje)

za husańcu hladatej.

„Božemje“, nětk praju či,

„wostań lube, strowe mi.“

Dele spěcha husańca, (džěčo na brjuše połoskotać)

na brjušku će łoskota.

Silwija Wjeńcyna

Komu su sněhowki

słowa: M. Nawka
melodija: P. Jenka

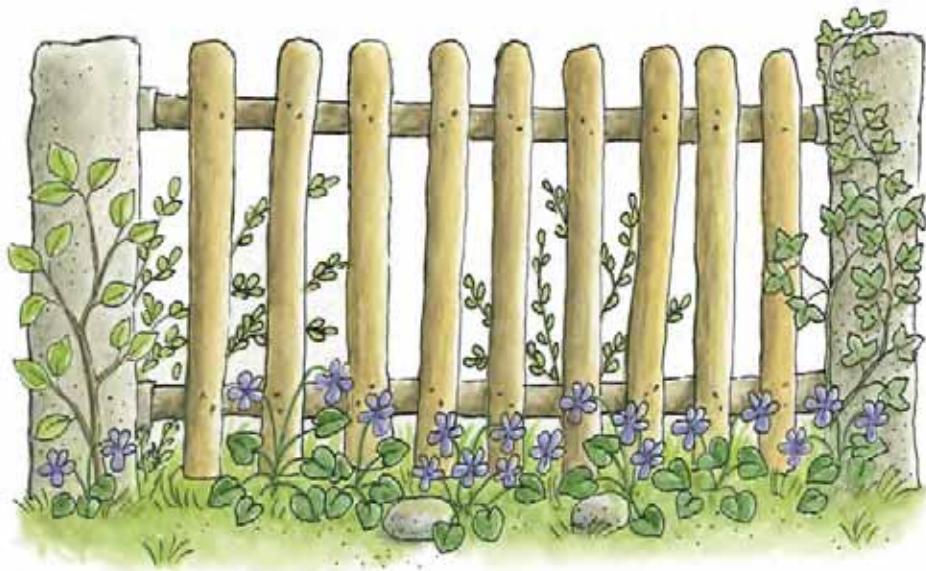
1. Ko - mu su sně - how-ki, w za - hrod - kach zwo - ni - li?

Na - lě - ču mło - de - mu zwo - ni - li su.

2. Fijałki při płotach,
wuknadźe při rěkach
nalěćo witaja,
wjesołe su.

3. Syrotki na rowach,
chudobki na murjach
wotbyli zymu su,
macochu złu.

Bretter, die die Welt bedeuten!

Was bedeutet eigentlich diese Aussage? Bretter? Welt??? Es gibt auf der Welt fast nichts Spannenderes als ein Musiktheater. Dort trifft sich die Welt und mit ihm geht man in die Welt hinaus. Doch bevor es soweit ist – ist es ein langer Weg. Ein Besucher fragte einmal einen Theaterpförtner: „Wie komme ich zur Bühne?“ Da antwortete der Pförtner: „Üben, üben, üben.“ Und so ist es wirklich. Die meisten Künstler fangen früh an zu üben und üben, üben, üben. Nach etwa einem Jahr kommt dann, wenn man sehr fleißig war, der erste Auftritt. Und dieser erste Auftritt ist meist entscheidend. Ich habe dermaßen Blut geleckt, dass ich mir ein Leben ohne Kunst nicht mehr vorstellen kann. Und wer so auf den Geschmack gekommen ist, für den kommt danach wieder: üben, üben, üben. Wenn alles gut eingeübt ist, folgt das Leben auf der Bühne (die meistens aus Brettern besteht) und die mir die ganze Welt gezeigt hat, außer Australien.

Milena Vettraino ist Intendantin des Sorbischen National-Ensembles Bautzen (SNE). Ihr Zitat steht am Anfang des Gespräches mit ihr über die Arbeit und Zukunftspläne des Ensembles, welches Silwija Wjeńcyna führte.

Nachwuchstalente

Die heutigen Kinder sind unser zukünftiges Publikum, also für uns eine wichtige Zielgruppe. Deshalb wollen wir ihnen die Arbeit im Ensemble vorstellen und Interesse für unser Haus und unsere Arbeit we-

cken. Dabei geht es natürlich auch um künstlerischen Nachwuchs. Ich erinnere an die Eingangsworte. Man muss früh genug anfangen mit dem Üben. Ein späterer Berufstänzer macht schon mit drei Jahren seine ersten Tanzschritte. Ein Musiker, ein

Geiger beispielsweise, sollte mit vier oder fünf Jahren zu spielen beginnen. Erst nach etwa 10 Jahren intensiven Trainings kann man von professionellen Anfängen sprechen. Wichtig ist aber: das Üben sollte nicht nur ernste Arbeit sein, sondern es muss Spaß machen.

Kindertanzgruppe

Ich sehe insbesondere Möglichkeiten, in Kindern die Begeisterung fürs Tanzen zu wecken. Deshalb suchen wir intensiv nach

jungen Talenten für unsere Kindertanzgruppe „Łužičanka“, welche wir unter der Leitung von Christine Richter wieder ins Leben rufen wollen. Für einen Monatsbeitrag von 10,00 € trainieren die Tänzer in zwei

Gruppen, einer Vorschulgruppe (4 bis 6 Jahre) und einer großen Gruppe mit 7-jährigen bis jugendlichen Tänzern. Zurzeit läuft eine Anfrage nach dem geeigneten Trainingstag für Kinder und Eltern. Falls Ihr Kind Interesse am Tanzen hat, melden Sie es bei uns an (Telefon 035 91 / 35 81 10).

Musikernachwuchs

Des Weiteren sind wir sehr daran interessiert, bei uns im Hause eine Gruppe junger Musiker oder ein Jugendkammerorchester zu etablieren. So findet im Mai ein besonderes Förderprojekt statt. Die Idee entstand im vergangenen Jahr beim Preisträ-

gerkonzert des Wettbewerbs junger sorbischer Musiktalente, den die Stiftung für das sorbische Volk organisiert hat. Den Preisträgern bieten wir ein intensives Probewochenende mit Übernachtung in unserem Hause an. Die Teilnehmer studieren die neue Komposition „In Memorial Bjarnat Krawc“ ein, die für diesen Anlass geschaffen worden ist. Vom Resultat des Projektes können Sie sich am 15. Mai beim Gedenkkonzert anlässlich des 150. Geburtstages des sorbischen Musikers Bjarnat Krawc überraschen lassen, welches der Bund sorbischer Gesangsvereine im Deutsch-Sorbischen Volkstheater in Bautzen organisiert.

Technikernachwuchs

Kinder sollen auf vielfältige Weise die Arbeit und das Schaffen des SNE erfahren können. So entwickeln wir für Schüler ab Klasse 7 Projekte zum Kennenlernen von Ton- und Lichttechnik. Wir bieten den Schülern einen breiten Einblick in die Arbeit hinter der Bühne, in die Schneiderei, die Bühnengestaltung und -technik, die Dekoration und die Tischlerei. Weiter können sie Interessantes über die Arbeit im Archiv und über Notenbeschaffung und -pflege erfahren, aber auch über die Verwaltung und die Buchungsvorgänge für Hotels und Veranstaltungen. Doch auch Maler, Ballettmeister, Chorleiter, Reinigungspersonal, Korrepetitor, Hausmeister, Koch, Sekretärin, Dramaturg und Intendant sind für den betrieblichen Ablauf im SNE unabdingbar.

Hip-Hop-Gruppe

Zur Förderung von Formen moderner Jugendmusik in sorbischer Sprache haben wir mit Beginn des neuen Schuljahres ein besonderes Angebot im Rahmen der Musik-

akademie, die sich in unserem Hause profilieren soll. Unter der Leitung von Clemens Eckert widmet sich wöchentlich eine moderne Jugendtanzgruppe insbesondere dem Hip-Hop.

SNE – sorbische Folklore?

Das Sorbische National-Ensemble hat seine Wurzeln in der sorbischen Folklore mit Sprache, Trachten und Kultur. Dem damit verbun-

denen Anspruch wollen wir auch in Zukunft gerecht werden. Das heißt, unser Repertoire enthält auch weiterhin traditionelle Programme. Aber das SNE ist nicht nur der Folklore verpflichtet, sondern der Volkskunst. Zwei Aspekte prägen unsere Einzigartigkeit als sorbisches Musiktheater: wir schöpfen aus dem großen Reichtum der Zweisprachigkeit und aus dem weiten Fundus verschiedenster Kunstgenres. Dazu gehören auch geistliche Musik wie Psalmen und Requiems, die Klassik, Experimentalmusik sowie Unterhaltungsmusik und aktuelle Rhythmen. Einige sorbische Kompositionen liegen aber noch unentdeckt in Archiven. So möchte ich mich demnächst besonders den noch unbekannten Werken von Bjarnat Krawc widmen.

Die Welt des Musiktheaters

Was gibt es Interessanteres als ein Musiktheater? Diese Frage stellte ich mir, als mir

die Reichhaltigkeit und Vielfalt des Ensembles bewusst wurde. Die Verknüpfung von Musik und Theater, wie zum Beispiel bei Vogelhochzeitsprogrammen, soll weiter ausgebaut werden. Ein Novum wird das Projekt mit der sorbischen Schauspielerin Gabriela Maria Schmeide sein, die uns in diesem Sinne sehr unterstützt.

Unterstützung von Laienkünstlern

Da die Förderung von Laienkünstlergruppen meiner Meinung nach bedeutsam ist, stellen wir unsere Räumlichkeiten für Proben sowie Mitarbeiter als künstlerische Leiter oder Solisten zur Verfügung oder wir planen gemeinsame Projekte. Zukünftig soll regelmäßig das Oratorium „Zyma – der Winter“ mit zwei weiteren Chören einstudiert und in der Weihnachtszeit aufgeführt werden. Aber auch andere Projekte unterstützen wir mit unserem Chor, wie die Gedenkveranstaltung des Bundes sorbischer Gesangsvereine zum 80. Geburtstag des Komponisten Jan Bulank.

Kinderveranstaltungen

Seit vorigem Jahr veranstalten wir Familienkonzerte. Natürlich stehen weitere dieser beliebten Veranstaltungen auf unserem Programm:

- **20.03.2011 um 16.00 Uhr
„EIN TRAUM VOM FLIEGEN“**
im Saal des SNE
- **27.03.2011 um 16.00 Uhr
FAMILIENNACHMITTAG mit
Tasteninstrumenten** in der Aula
des Bautzener Schillergymnasiums
- **01.05.2011 um 16.00 Uhr
FAMILIENNACHMITTAG mit Tänzen**
im Saal des SNE

Sorbische Volksinstrumente

Es ist bemerkenswert, wie intensiv und umfassend die Sorben ihre Musikkultur zu Hause und in der Öffentlichkeit pflegen. Die Zahl Gesang- und Musizierfreudiger aller Altersgruppen, die sich in sorbischen Musik-, Gesangsgruppen und in Chören zusammenfinden, ist groß. Dabei sind es nicht nur Schlager, Blasmusik und Oratorien, die man in sorbischer Sprache zu hören bekommt. Auch sorbischer Hip-Hop, Ska und Heavy Metal haben ihre Anhängerschaft. Natürlich sind die verschiedenen Musikgenres unterschiedlich stark vertreten.

Wie steht es aber um die überlieferte Musikkultur der Sorben? Nur ein relativ geringer Teil der weit über 1000 in Sammlungen aus dem 18. und 19. Jahrhundert festgehaltenen sorbischen Volkslieder und -melodien ist heute allgemein bekannt. Oft werden im Vergleich jüngere Lieder bekannter Komponisten und Texter gepflegt, die aufgrund großer Beliebtheit und Verbreitung den Status von Volksliedern angenommen haben. Ähnlich steht es um die Volksinstrumente. Dudelsack, sorbische Geige und Tarakawa sind bei den Sorben allgemein bekannt, doch nur Wenige spielen darauf.

Der sorbische Dudelsack

Es gibt zwei Typen des sorbischen Dudelsacks, die sich in Stimmung (F bzw. Es) und vom Äußerem her unterscheiden. Der große Dudelsack, sorbisch *kozot* genannt, ist erkennbar an seinem Windsack aus meist

weißem Ziegenbockfell. Einen dunkel bzw. schwarz gegerbten Ziegenbocksack dagegen hat der kleine sorbische Dudelsack, zu dem die Sorben *měchawa* sagen. Auf letzterem wurden Brautleute zum Kirchgang musikalisch begleitet. Den *kozot* jedoch nutzten die Spielleute, um zum Tanz aufzuspielen. Anders als z. B. bei den schottischen Dudelsäcken erfolgt bei beiden sorbischen Dudelsäcken die Luftzufuhr nicht durch ein Anblasrohr, sondern durch das Betätigen eines Blasebalgs unter dem rechten Arm des Spielers. Durch regelmäßige Armbewegungen des linken Arms reguliert der Dudelsackspieler den Druck im Windsack. Die sogenannte Bordunpfeife, die dem Spieler den Rücken herab hängt, erzeugt einen stetigen Halteton, der als „zweite Stimme“ die Melodie begleitet. Diese wiederum entlockt der Musikant der in den Händen gehaltenen Pfeife.

Tarakawa

Die Tarakawa – ein wohl lautmalerischer Name – war ein schalmei- bzw. klarinettenähnliches Blasinstrument, von dem kein authentisches Exemplar in Gänze

erhalten geblieben ist. Abbildung lieferten Jan Smoler und Haupt in Samm- Eine Arnošt Leopold ihrer großen lung sorbischer Volkslieder (1841/43).

Bei Instrumenten, auf denen heutzutage gespielt wird, handelt es sich um „eigen kreierte Rekonstruktionen“ der Instrumentenbauer.

Die kleine sorbische Geige

Wěrowanske huslicki (kleine Trauungsgeige) oder *Slepjanske huslicki* (Schleifer kleine Geige) wird die nur annähernd 25 cm lange sorbische Geige genannt. Die beiden sorbischen Namen verraten bereits Funktion und Ursprung des Instruments, das in jeder Männerhand verschwindend klein

mit dem sorbischen auf dem Weg. Weitere Merkmale der Geige sind der 2 cm hohe Korpus, einfach gebaute Geigenbogen, die höhere Stimmung (f', c'', g'') und der etwas grellere Klang.

Die große sorbische Geige

Wie die klassische Violine wird dagegen die große sorbische Geige (*wulke serbske husle*) gestimmt (d', a', e''), die sehr weich

klingt. Verbreitet war sie in der mittleren und südwestlichen Lausitz. Mit ihren etwa 50 cm Länge und 15 cm Höhe ist sie so groß, dass sie mit Hilfe eines Bandes um den Ellbogen gegen die linke Schulter gestützt gespielt wird. Die untere Seite des Korpus ist flach, die obere, die eine Rosette als zusätzliches Klangloch zierte, ist stark nach oben gewölbt. So wie bei der kleinen sorbischen Geige durch die Kürze der Saiten die Finger enger zueinander gesetzt werden müssen als bei einer klassischen Violine, müssen sie bei der großen sorbischen Geige der Saitenlänge entsprechend im größeren Abstand stehen.

Heute wird nach Möglichkeiten gesucht, die Instrumente unter sorbischen Jugendlichen wieder zu beleben. Das Schleifer Sorbische Folkloreensemble zum Beispiel ist diesbezüglich jahrelang aktiv. In den letzten Jahren ließ auch das Bautzener Sorbische Gymnasium Dudelsack, Tarakawa und sorbische Geigen nach alten Vorbildern bauen, sodass Schüler nun im Spiel auf diesen Instrumenten unterrichtet werden können.

Jadwiga
Kaulfürstowa

Mein kleines Wörterbuch –

Mój słowničk

Musik - hudźba ♫ ♫

Akkordeon	akordeon	Orgel	pišće, byrgle
Aufführung, Vorstellung	předstajenje	Rassel	šćerkotawka
Auftritt	wustup	Rhythmus	rytmus
Bühne	jewišco	Saxofon	saksofon
Cello	cello	Schlagzeug	bijadło, bubony
Chor	chór	singen	spěvać
Dudelsack	dudy	spielen	hrać
Fagott	fagot	Tamburín	tamburin
Flöte	pišćałka	Tarakawa	tarakawa
Flügel	křídlo	Teufelsgeige	čertowe huslički
Geige	husle, gusle (für die Schleifer Gegend)	Tonleiter	stupnica
sorbische Geige	serbske husle / huslički	Triangel	triangla
Gitarre	gitara	Trommel	bubon
Harfe	harfa, bruma	Trompete	trompeta
Horn	róh	Zither	cytera
Jagdhorn	hořítwjerski róh		
Kapelle	kapała		
Klanghölzer	zwukowej drjewje		
Klarinette	klarineta		
Klavier	klawěr		
Kontrabass	kontrabas		
Konzert	koncert		
Lied	spěw		
Melodie	melodija, hłós		
Mundharmonika	hubna harmonika		
Musikantin	muzikantka		
Musiker	hudźbnik		
Note	nota		
Notenschlüssel	notowy kluč		
Orchester	orchester		

HINWEISE ZUR AUSSPRACHE:

c	wie z in Ziege
č, č	wie tsch in zwitschern
dž	wie dsch in Dschungel
ě	wie i in mir
ł, w	wie w in Englisch water
ń	wie jn
ó	u mit leichtem o-Nachschlag
s	stimmlos wie ss in Masse
š	wie sch
z	wie s in sagen
ż	wie g in Gelee
p, t, k	nicht scharf, ohne Hauch
př	wie psch

10 lět RCW

Rěčny centrum WITAJ woswieći lětsa swój 10-lětny jubilej. Při tutej skladnosći organizowachmy zhromadnje ze župu „Michał Hórnik“ a Serbskim ludowym ansamblom 27. februara 2011 popołdnjo za swójby w Chrósćicach.

Za pedagogow Delnjeje Łužicy zarjadujemy w Choćebuzu 10. apryla 2011 dźaknu matineju w kooperacji ze sčelakom RBB.

W awgusće wuńdże pedagogiski časopis Serbska šula jako wosebity zešiwk, w kotrymž so sobudźělačerjo Rěčneho centruma WITAJ ze swojim dźělom przedstaja. Nimo toho preprošujemy 7. oktobra wšitkich partnerow a zajimcow na Dźen wotewrjenych duri Rěčneho centruma WITAJ do Budyšina.

10 Jahre WITAJ-Sprachzentrum

Das WITAJ-Sprachzentrum feiert in diesem Jahr sein 10-jähriges Bestehen. Aus diesem Anlass organisierten wir gemeinsam mit dem Domowina-Regionalverband „Michał Hórnik“ Kamenz und dem Sorbischen National-Ensemble am 27. Februar 2011 einen Nachmittag für Familien in Crostwitz.

Für die Pädagogen der Niederlausitz veranstalten wir in Cottbus am 10. April 2011 eine Matinee in Kooperation mit dem Sender RBB, um Dank zu sagen.

Im August erscheint die pädagogische Fachzeitschrift Serbska šula als Sonderheft, in dem sich die Mitarbeiter des WITAJ-Sprachzentrums mit ihrer Arbeit vorstellen. Zudem laden wir am 7. Oktober alle Partner und Interessenten zum Tag der offenen Tür in das WITAJ-Sprachzentrum in Bautzen ein.

• Kinderkurs •

Um Vorschulkindern ohne Sorbischvorkenntnisse auf den Besuch einer sorbischen Klasse vorzubereiten, bietet das WITAJ-Sprachzentrum erstmals einen dem Alter der teilnehmenden Kinder angemessenen Sorbischsprachkurs an.

Termin: vom 03.03.2011 bis 07.07.2011 donnerstags 16:00 – 16:50 Uhr

Kursort: WITAJ-Sprachzentrum, Postplatz 3, 02625 Bautzen

Lehrerin: Angela Langer

Waše měnjenja, dopisy a skazanki Lutkow pósćelče prošu na:

Ihre Lesermeinungen, -zuschriften und Lutki-Bestellungen senden Sie bitte an:

Domowina e. V., WITAJ-Sprachzentrum

Póstowe naměsto · Postplatz 3, 02625 Budyšin · Bautzen

faks · Fax (0 35 91) 55 03 75, s.wenke-witaj@sorben.com

„Gilles“

- belgiski hrajny film w serbskej rěči

K wobsahej filma:

Kóždy kóńc tydženja přiwyskaja tysacy hordych a napjatych nanow swojim kopańcu hrajacym synam. Při tym rozsudy sudnika jara dokladnje wobkedźbuja a wótře komentuja. Jedyn z nich je Bert, kotryž chcyše so jako młodzenc sam z profijom stać, štož pak so jemu njeporadži. Jeho 12-lětny syn Gilles, jara wobdarjeny a zahority kopar, soni tohorunja wo tym, jónu jako „Čerwjeny čert“ w narodnym mustwje sobu hrać.

Zo by so són spjeliňl, trenuje nan wšednje jara zaměrnje ze swojim synom. Cyle njejapcy pak so žiwjenje hólca změni. Za młodeho koparja započina so ćežki čas.

Gilles dyrbi wuknyć so rozžohnować, tež wot swojich koparskich sonow ... „Gilles“ je jara čućiwy, wuběrnje hraty dźěćacy film, kotryž wobjednawa temy kaž smjerć, lubosć, přečelstwo a pytanje za swójskim žiwjenskim pućom. Na Mjezy-narodnym dźěćacym festiwalu 2006 w Kamjenicy wuznamjeni so film z třomi mytami, mjez druhim z mytom mjezynarodneje dźěćaceje jury.

Serbska synchronizacija je projekt Rěčneho centruma WITAJ a SAEK Budyšin.
přełožk: Lubina Hajduk-Veljkovićowa

Serbsce rěča:

Gilles - Jan Brézan

mać - Bianka Wjećyna

nan (Bert) - Marko Wjeńka

Joris - Janek Wowčer

Desiré - Jakub Hantuš

chorowe spěwy - chór Meja

synchronizacija: Michał Cyž, SAEK Budyšin

rěčna režija: Michaela Hrjehorjowa,

Madleńka Šołćic, Michał Cyž

redakcja: Michaela Hrjehorjowa, RCW

DVD předawa so w serbskej kulturnej informacií za 10,00 €.

Wotewrjenske časy SKI su:

wot póndže do pjatka

10.00 hodž. do 17.00 hodž.

